FÜGGVÉNYEK (X.)

- **Racionális egész függvény (polinom)**

$y = a_n x^n + a_{n-1}x^{n-1} + \cdots + a_0 = \sum_{i=0}^{n} a_i x^i$, $(a_i \in \mathbb{R},\ i = 0, \ldots, n,\ a_n \neq 0)$

Rolle gyöktétele: Ha a $\sum_{i=0}^{n} a_i x^i$, $(a_i \in \mathbb{Z},\ i = 0, \ldots, n)$ egyenletnek p/q gyöke (p és q relatív prímek), akkor $p \,|\, a_0$, $q \,|\, a_n$.

- **Exponenciális és logaritmusfüggvény**

$\ln e^x = x$
$e^{\ln x} = x$
$\lim\limits_{x \to -\infty} e^x = 0$
$\log_c ab = \log_c a + \log_c b$
$\log_c a = \log_d a / \log_d c$
$\log_c a^k = k \cdot \log_c a$

- **Trigonometrikus függvények és inverzeik**

$\sin^2 x + \cos^2 x = 1$
$\cos 2x = \cos^2 x - \sin^2 x$
$\sin 2x = 2 \sin x \cos x$
$\sin(x \pm y) = \sin x \cos y \pm \cos x \sin y$
$\cos(x \pm y) = \cos x \cos y \mp \sin x \sin y$

Linearizáló formulák
(i) $\sin^2 x = (1 - \cos 2x)/2$
(ii) $\cos^2 x = (1 + \cos 2x)/2$

$$\sin x = \frac{2\,\mathrm{tg}(x/2)}{1 + \mathrm{tg}^2(x/2)}$$
$$\cos x = \frac{1 - tg^2(x/2)}{1 + \mathrm{tg}^2(x/2)}$$

$\sin x + \sin y = 2 \sin \frac{x+y}{2} \cos \frac{x-y}{2}$
$\sin x - \sin y = 2 \cos \frac{x+y}{2} \sin \frac{x-y}{2}$
$\cos x + \cos y = 2 \cos \frac{x+y}{2} \cos \frac{x-y}{2}$
$\cos x - \cos y = -2 \sin \frac{x+y}{2} \sin \frac{x-y}{2}$

	$0°$	$30°$	$45°$	$60°$	$90°$
	0	$\pi/6$	$\pi/4$	$\pi/3$	$\pi/2$
sin	0	$1/2$	$\sqrt{2}/2$	$\sqrt{3}/2$	1
cos	1	$\sqrt{3}/2$	$\sqrt{2}/2$	$1/2$	0
tg	0	$\sqrt{3}/3$	1	$\sqrt{3}$	–
ctg	–	$\sqrt{3}$	1	$\sqrt{3}/3$	0

térnegyed:	I.	II.	III.	IV.
sin	+	+	−	−
cos	+	−	−	+

$\arcsin x + \arccos x = \pi/2$
$\mathrm{arctg}\, x + \mathrm{arcctg}\, x = \pi/2$
$\lim\limits_{x \to \infty} \mathrm{arctg}\, x = \pi/2$

- **Hiperbolikus függvények és inverzeik**

$\mathrm{sh}\, x = \frac{e^x - e^{-x}}{2}$
$\mathrm{ch}\, x = \frac{e^x + e^{-x}}{2}$
$\mathrm{th}\, x = \frac{\mathrm{sh}\, x}{\mathrm{ch}\, x}$
$\mathrm{cth}\, x = \frac{1}{\mathrm{th}\, x}$

$\mathrm{ch}^2 x - \mathrm{sh}^2 x = 1$
$\mathrm{ch}\, 2x = \mathrm{ch}^2 x + \mathrm{sh}^2 x$
$\mathrm{sh}\, 2x = 2\,\mathrm{sh}\, x\,\mathrm{ch}\, x$
$\mathrm{sh}(x \pm y) = \mathrm{sh}\, x\,\mathrm{ch}\, y \pm \mathrm{ch}\, x\,\mathrm{sh}\, y$
$\mathrm{ch}(x \pm y) = \mathrm{ch}\, x\,\mathrm{ch}\, y \pm \mathrm{sh}\, x\,\mathrm{sh}\, y$

Linearizáló formulák:
(i) $\mathrm{sh}^2 x = \frac{1}{2}(\mathrm{ch}\, 2x - 1)$
(ii) $\mathrm{ch}^2 x = \frac{1}{2}(\mathrm{ch}\, 2x + 1)$

$\mathrm{arsh}\, x = \ln(x + \sqrt{x^2 + 1})$
$\mathrm{arch}\, x = \ln(x + \sqrt{x^2 - 1})$
$\mathrm{arth}\, x = \frac{1}{2} \ln \frac{1+x}{1-x}$, $(|x| < 1)$
$\mathrm{arcth}\, x = \frac{1}{2} \ln \frac{x+1}{x-1}$, $(|x| > 1)$
$\lim\limits_{x \to \infty} \mathrm{th}\, x = 1$

DIFFERENCIÁLSZÁMÍTÁS (IX., XI.)

$D = \lim\limits_{x \to x_0} \dfrac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0}$, ill.
$f(x) - f(x_0) = D \cdot (x - x_0) + \varepsilon(x)(x - x_0)$,
ahol $\lim\limits_{x \to x_0} \varepsilon(x) = 0$

- **Deriválási szabályok**

$(f + g)' = f' + g'$
$(cf)' = cf'$
$(fg)' = f'g + fg'$
$(f/g)' = \dfrac{f'g - fg'}{g^2}$
$f\big(g(x)\big) = f'\big(g(x)\big) \cdot g'(x)$

Ha f inverze g, és $f(x) = y$, azaz $g(y) = x$, akkor
$f'(x) = 1/g'(y)$.

Ha $y(x)$ paraméteres (azaz $x = x(t)$, és $y = y(t)$), akkor
$y'(x) = \dot{y}(t)/\dot{x}(t)$, ahol $\dot{x}(t) \neq 0$, és
$y''(x) = (\ddot{y}\dot{x} - \ddot{x}\dot{y})/\dot{x}^3$, ahol $\dot{x}(t) \neq 0$.

- **Függvénygörbék érintkezése**

$f(x)$ x_0-beli *érintőjének* egyenlete:
$y - f(x_0) = f'(x_0)(x - x_0)$.

$f(x)$-hez tartozó nem függőleges *aszimptoták* egyenlete:
$y = mx + b$, ahol $m = \lim\limits_{x \to \infty} (f(x)/x)$, és $b = \lim\limits_{x \to \infty} \big(f(x) - mx\big)$ ($\lim\limits_{x \to -\infty}$ adja a másikat).

$f(x)$ x_0-beli *simulókörének* középpontja (u, v), és sugara r, ahol:
$f(x_0) - v = -\frac{1 + f'^2(x_0)}{f''(x_0)}$;
$x_0 - u = f'(x_0) \frac{1 + f'^2(x_0)}{f''(x_0)}$;
$r = \frac{\left(1 + f'^2(x_0)\right)^{3/2}}{|f''(x_0)|}$.

- **Függvények és deriváltjaik**

f	f'
x^n	nx^{n-1}
e^x	e^x
a^x $(a>0)$	$a^x \ln a$
x^x	$x^x(1+\ln x)$
$\sin x$	$\cos x$
$\cos x$	$-\sin x$
$\operatorname{tg} x$ $(x \neq k\pi + \frac{\pi}{2})$	$\frac{1}{\cos^2 x} = 1 + \operatorname{tg}^2 x$
$\operatorname{ctg} x$ $(x \neq k\pi)$	$-\frac{1}{\sin^2 x} = -1 - \operatorname{ctg}^2 x$
$\operatorname{sh} x$	$\operatorname{ch} x$
$\operatorname{ch} x$	$\operatorname{sh} x$
$\operatorname{th} x$	$\frac{1}{\operatorname{ch}^2 x} = 1 - \operatorname{th}^2 x$
$\operatorname{cth} x$ $(x \neq 0)$	$-\frac{1}{\operatorname{sh}^2 x} = 1 - \operatorname{cth}^2 x$
$\ln x$ $(x>0)$	$1/x$
$\log_a x$ $(x>0)$	$1/(x \ln a)$
$\arcsin x$ $(\lvert x\rvert<1)$	$1/\sqrt{1-x^2}$
$\arccos x$ $(\lvert x\rvert<1)$	$-1/\sqrt{1-x^2}$
$\operatorname{arctg} x$	$1/(1+x^2)$
$\operatorname{arcctg} x$	$-1/(1+x^2)$
$\operatorname{arsh} x$	$1/\sqrt{x^2+1}$
$\operatorname{arch} x$	$1/\sqrt{x^2-1}$
$\operatorname{arth} x$ $(\lvert x\rvert<1)$	$1/(1-x^2)$
$\operatorname{arcth} x$ $(\lvert x\rvert>1)$	$1/(1-x^2)$

A legalább n-szer differenciálható f függvény n-edik *Taylor-polinomja*:

$$\sum_{k=0}^{n} \frac{f^{(k)}(x_0)}{k!}(x-x_0)^k.$$

A maradéktag:

$$R_n(x) = \frac{f^{(n+1)}(\xi)}{(n+1)!}(x-x_0)^{n+1},$$ ahol $\xi \in (x, x_0)$, vagy $\xi \in (x_0, x)$.

	$f^{(k)}(x_0)=0$, ha $0<k<n$	
	$f^{(n)}(x_0)>0$	$f^{(n)}(x_0)<0$
n páros	minimum	maximum
n páratlan	növekvő	csökkenő

	$f^{(k)}(x_0)=0$, ha $1<k<n$	
	$f^{(n)}(x_0)>0$	$f^{(n)}(x_0)<0$
n páros	konvex	konkáv
n páratlan	x_0-ban inflexiós pont van	

INTEGRÁL (XII., XIII.)

- **Integrálási szabályok**

Legyen $a, b, c, n, C \in \mathbb{R}$, $n \neq -1$, $a \neq 0$, $F' = f$; ekkor:

$\int (cf) = c \int f$
$\int (f+g) = \int f + \int g$
$\int f(ax+b)dx = \frac{1}{a}F(ax+b) + C$
$\int (f^n f') = \frac{1}{n+1} f^{n+1} + C$
$\int (f'/f) = \ln|f| + C$
$\int f\big(g(t)\big)g'(t)dt = F\big(g(t)\big) + C$

- **Primitív függvények**

$f(x)$	$\int f(x)dx$
x^n	$\frac{1}{n+1}x^{n+1}$
$1/x$	$\ln\lvert x\rvert$
e^x	e^x
a^x $(a>0)$	$a^x/\ln a$
$\sin x$	$-\cos x$
$\cos x$	$\sin x$
$1/\cos^2 x$	$\operatorname{tg} x$
$1/\sin^2 x$	$-\operatorname{ctg} x$
$\operatorname{sh} x$	$\operatorname{ch} x$
$1/\operatorname{ch}^2 x$	$\operatorname{th} x$
$1/\operatorname{sh}^2 x$	$-\operatorname{cth} x$
$1/\sqrt{1-x^2}$	$\arcsin x$
$-1/\sqrt{1-x^2}$	$\arccos x$
$1/(1+x^2)$	$\operatorname{arctg} x$
$1/(a^2+x^2)$	$(1/a)\operatorname{arctg}(x/a)$
$1/\sqrt{x^2+1}$	$\operatorname{arsh} x$
$1/\sqrt{x^2-1}$	$\operatorname{arch} x$
$1/(1-x^2)$	$\operatorname{arth} x$ $(\lvert x\rvert<1)$
$1/(1-x^2)$	$\operatorname{arcth} x$ $(\lvert x\rvert>1)$

- **Parciális integrálás**

$\int (u'v) = uv - \int (uv')$

Legyen $p(x)$ polinom, $t_i(x)$ a $\sin x, \cos x, \operatorname{sh} x, \operatorname{ch} x, e^x$ valamelyike, $-1 \neq r \in \mathbb{R}$, $a, b, c, d \in \mathbb{R}$, $n \in \mathbb{N}$, $a(x)$ arcus vagy area függvény. Parciális integrálást alkalmazhatunk a következő integráloknál:

(i) $\int t(ax+b)p(x)dx$ (annyi parciális integrálás, amennyi $p(x)$ foka);
(ii) $\int x^r \ln^n x dx$ (n parciális integrálással);
(iii) $\int t_1(ax+b)t_2(cx+d)dx$ (2 parciális integrálással);
(iv) $\int p(x)a(x)dx$

- **Helyettesítés**

$\int f(x)dx = \int f\big(u(t)\big)u'(t)dt$, ahol $x = u(t)$

Speciális esetek:

Típus	Helyettesítés	dx/dt
$R(\sin x, \cos x)$	$\operatorname{tg}(x/2) = t$ $\sin x = \dfrac{2t}{(1+t^2)}$ $\cos x = \dfrac{(1-t^2)}{(1+t^2)}$	$\dfrac{2}{(1+t^2)}$
$R(e^x)$	$e^x = t$ $x = \ln t$	$\dfrac{1}{t}$
$R(x, \sqrt{1-x^2})$	$x = \sin t$ $\sqrt{1-x^2} = \cos t$	$\cos t$
$R(x, \sqrt{x^2+1})$	$x = \operatorname{sh} t$ $\sqrt{x^2+1} = \operatorname{ch} t$	$\operatorname{ch} t$
$R(x, \sqrt{x^2-1})$	$x = \operatorname{ch} t$ $(x>0)$ $\sqrt{x^2-1} = \operatorname{sh} t$	$\operatorname{sh} t$

- **Területszámítás**

Görbevonalú trapéz:
$\int_a^b |f(x)|\,dx$
Görbevonalú trapéz paraméteres megadással:
$\int_a^b |\dot{x}(t)y(t)|\,dt$
Az $r(\varphi)$ függvény által meghatározott szektor az $[\alpha,\beta]$ intervallumban:
$\frac{1}{2}\int_\alpha^\beta r^2(\varphi)d\varphi$
Szektor paraméteres megadással:
$\frac{1}{2}\int_a^b |x(t)\dot{y}(t)-\dot{x}(t)y(t)|\,dt$

- **Ívhossz**

Az $y=f(x)$ görbe:
$s=\int_a^b \sqrt{1+f'^2(x)}dx$
Paraméteresen megadott görbe:
$s=\int_a^b \sqrt{\dot{x}^2(t)+\dot{y}^2(t)}dt$
Polárkoordinátás görbe:
$s=\int_\alpha^\beta \sqrt{r^2(\varphi)+\dot{r}^2(\varphi)}d\varphi$

- **Kettős és hármas integrál transzformációja**

Jacobi-determináns az $x=x(u,v)$, $y=y(u,v)$ függvénynél:

$$\frac{\partial(x,y)}{\partial(u,v)}=\begin{vmatrix}\frac{\partial x}{\partial u} & \frac{\partial x}{\partial v}\\ \frac{\partial y}{\partial u} & \frac{\partial y}{\partial v}\end{vmatrix}$$

Jacobi-determináns az $x=x(u,v,w)$, $y=y(u,v,w)$, $z=z(u,v,w)$ függvénynél:

$$\frac{\partial(x,y,z)}{\partial(u,v,w)}=\begin{vmatrix}\frac{\partial x}{\partial u} & \frac{\partial x}{\partial v} & \frac{\partial x}{\partial w}\\ \frac{\partial y}{\partial u} & \frac{\partial y}{\partial v} & \frac{\partial y}{\partial w}\\ \frac{\partial z}{\partial u} & \frac{\partial z}{\partial v} & \frac{\partial z}{\partial w}\end{vmatrix}$$

$$\iint f(x,y)dxdy=\iint f\big(x(u,v),y(u,v)\big)\left|\frac{\partial(x,y)}{\partial(u,v)}\right|dudv$$

Speciális esetek:

	transzf. függv.	|Jacobi-det.|
polárkoord.	$x=r\cos\varphi$ $y=r\sin\varphi$	r
hengerkoord.	$x=r\cos\varphi$ $y=r\sin\varphi$ $z=m$	r
gömbi koord.	$x=r\sin\vartheta\cos\varphi$ $y=r\sin\vartheta\sin\varphi$ $z=r\cos\vartheta$	$r^2\sin\vartheta$

TÖBBVÁLT. FÜGGVÉNYEK (XIV., XV.)

$\mathbf{grad}\, f(x,y,z)=(f'_x,f'_y,f'_z)$
Iránymenti derivált:
$f'_{\mathbf{e}}(P_0)=\mathbf{e}\,\mathbf{grad}\, f(P_0)$,
$f'_\alpha=f'_x\cos\alpha+f'_y\sin\alpha\quad(\mathbf{e}=(\cos\alpha,\sin\alpha))$.
Összetett függvény parciális deriválása:
$f(x,y)=f\big(u(x,y),v(x,y)\big)$,
$f'_x=f'_u u'_x+f'_v v'_x$,
$f'_y=f'_u u'_y+f'_v v'_y$,
Teljes differenciál: $df=\mathbf{h}\,\mathbf{grad}\, f$
(2-változós függvényre: $df=f'_x dx+f'_y dy$).
Szélsőérték:
$f'_x(P_0)=f'_y(P_0)=0$,
$f''_{xx}(P_0)f''_{yy}(P_0)-f''^2_{xy}(P_0)>0$:
minimum, ha $f''_{xx}(P_0)>0$, és
maximum, ha $f''_{xx}(P_0)<0$.
Többváltozós esetben a bal felső sarokaldeterminánsok vizsgálandók:
minimum, ha $++++\cdots$, és
maximum, ha $-+-+\cdots$.

DIFFERENCIÁLGEOMETRIA (XVII.)

görbe	irányvektor	ívhossz
$\mathbf{r}(t)$, $a\le t\le b$	$\dot{\mathbf{r}}(t)$	$\int_a^b |\dot{\mathbf{r}}(t)|\,dt$
$\mathbf{r}(u,v)$, $u=u(t)$, $v=v(t)$, $a\le t\le b$	$\dot{\mathbf{r}}(t)=$ $\mathbf{r}_u\dot{u}+\mathbf{r}_v\dot{v}$	$\int_a^b\sqrt{E\dot{u}^2+2F\dot{u}\dot{v}+G\dot{v}^2}dt$, $E=\mathbf{r}_u^2$, $F=\mathbf{r}_u\mathbf{r}_v$, $G=\mathbf{r}_v^2$

felület	normálvektor ($\mathbf{n}$)	felszín
$\mathbf{r}(u,v)$ $(u,v)\in D$	$\mathbf{r}_u\times\mathbf{r}_v$	$\iint_D |\mathbf{n}|\,dudv=$ $\iint_D\sqrt{EG-F^2}dudv$
$z=z(x,y)$ $(x,y)\in T$	$(-z'_x,-z'_y,1)$	$\iint_T\sqrt{1+{z'_x}^2+{z'_y}^2}dxdy$
$f(x,y,z)=0$ $(x,y)\in T$	(f'_x,f'_y,f'_z)	$\iint_T\frac{\sqrt{{f'_x}^2+{f'_y}^2+{f'_z}^2}}{|f'_z|}dxdy$

- **Kísérő triéder**

Érintő egységvektor $\mathbf{t}$,
főnormális egységvektor $\mathbf{n}$,
binormális egységvektor $\mathbf{b}$;

simulósík: $\mathbf{t}$ és $\mathbf{n}$ síkja,
normálsík: $\mathbf{n}$ és $\mathbf{b}$ síkja,
rektifikáló sík: $\mathbf{b}$ és $\mathbf{t}$ síkja.

	ívhossz par.	tetsz. par.
$\mathbf{t}$	$\mathbf{r}'(s)$	$\dot{\mathbf{r}}(t)/|\dot{\mathbf{r}}(t)|$
$\mathbf{n}$	$\mathbf{r}''(s)/|\mathbf{r}''(s)|$	$\mathbf{b}(t)\times\mathbf{t}(t)$
$\mathbf{b}$	$\mathbf{t}(s)\times\mathbf{n}(s)$	$\frac{\dot{\mathbf{r}}(t)\times\ddot{\mathbf{r}}(t)}{|\dot{\mathbf{r}}(t)\times\ddot{\mathbf{r}}(t)|}$
görbület	$|\mathbf{r}''(s)|$	$\frac{|\dot{\mathbf{r}}(t)\times\ddot{\mathbf{r}}(t)|}{|\dot{\mathbf{r}}(t)|^3}$
torzió	$\frac{\mathbf{r}'(s)\mathbf{r}''(s)\mathbf{r}'''(s)}{|\mathbf{r}''(s)|^2}$	$\frac{\dot{\mathbf{r}}(t)\ddot{\mathbf{r}}(t)\dddot{\mathbf{r}}(t)}{|\dot{\mathbf{r}}(t)\times\ddot{\mathbf{r}}(t)|^2}$